

Vi kan ikke alltid bli enige.
Men vi må ha systemer som gjør at vi likevel kommer videre

Å ha rett – og retthaveri

Det er kommet en del reaksjoner etter at jeg på lederplass i Tidsskriftet nr. 10/2006 diskuterte boken *Varsleren* og den årelange konflikten mellom personer i det pediatriske miljø den beskriver (1, 2). To av dem er trykt i dette nummeret (3, 4). De andre som har reagert, har valgt å kommentere muntlig, på e-post eller indirekte via mellompersoner.

Det er fristende å si at denne konkrete saken nå har fått nok omtale. Den er blitt diskutert i ulike offentlige organer og på ulike pauserom iallfall siden midten av 1990-årene. Den har åpenbart preget et helt fagmiljø og mange andre involverte. Når jeg likevel velger å bruke spalteplass én gang til, er det *ikke* fordi jeg tror saken er enestående og at det er noe helt spesielt med de involverte personene og det pediatriske fagmiljøet – tvert imot. Jeg ønsker å bruke mer plass fordi saken *ikke* er spesiell, og fordi den er et spesielt godt eksempel på viktige, allmenne problemstillinger. Saken forteller noe om generelle forutsetninger for hvordan man skaper – eller svekker – et godt arbeidsmiljø. Og den belyser vesentlige sider ved hva som skal til – ikke minst av gjensidig tillit og respekt – for å fremme god medisinsk forskning og utvikle god medisinsk praksis.

Hovedpoenget da jeg skrev om dette sist, var at det er svært vanskelig å få tak i hva en historie dreier seg om bare ved å lytte til én av stemmene i koret. Nå har flere stemmer blandet seg inn: Dag Bratlid & Teresa Farstad gir sin versjon av historien (3), og professor emeritus Ivar Hørven, som var bestyrer av den aktuelle instuttgruppen ved Det medisinske fakultet da saken kom opp, gir sin versjon (4). De er uenige seg imellom – og også med meg. Det er greit, for da begynner sannsynligvis helhetsbildet å bli noe mer nyansert. Men det blir selvsagt også mer komplisert å svare på det tilsynelatende enkle spørsmålet: Hva var det som skjedde med en liten, syk gutt på Rikshospitalet i 1992? Og hvorfor fortsetter vi å diskutere dette i dag?

Egentlig er det ikke vanskelig å forstå hvorfor det ikke er så lett å bli enig om en beskrivelse av hva som skjedde. Vi vet alle at de fleste situasjoner oppfattes forskjellig av dem som er til stede. Var det ikke slik, hadde vi ikke hatt noe stort marked for kriminalromaner og rettsaker (eller grunnlag for brorparten av hjemlige krangler – for den saks skyld). For det typiske med utsagnene til vitner til alvorlige hendelser (eller deltakere i diskusjoner på hjemmebane) er at historiene de forteller ikke er like. Deltakerne har lagt merke til ulike ting. De har oppfattet og lagt vekt på forskjellige detaljer, forskjellige sammenhenger og dannet seg sitt bilde av situasjonen på grunnlag av disse.

Skulle vi ta inn over oss og vurdere alle detaljer i alt vi ser og opplever til enhver tid, ville verden omkring oss bli uforståelig og kaotisk. Å kunne velge bort det uvesentlige (for oss), er faktisk

en svært viktig egenskap for å kunne forstå og legge et mønster – og dermed handle fornuftig – i den komplekse virkeligheten vi befinner oss i. Det dreier seg ikke nødvendigvis om fortrenkning eller skjønning.

Problemet er at vi ikke selekterer detaljer og vektlegger sammenhenger på samme måte. Dermed oppfatter vi situasjoner forskjellig, selv når vi er på samme sted til samme tid. Så det blir sjelden entydig fremstilt hva som skjedde der og da – selv når flere (hver for seg ganske rasjonelle) mennesker var til stede. Innen filmkunsten har man sågar et eget uttrykk for dette: et *Raschomon play* – personene som har vært gjennom samme forløp både oppfatter og fremstiller det ulikt.

Enda større sprik i oppfatningen av hendelsesforløpet i en konkret situasjon blir det når man skal forsøke seg på historieskriving. Poenget med historieskriving er jo å bidra med en tolking av begivenhetene for å gi andre som ikke var med, en forståelse av hva som faktisk skjedde den gang da. Men da legges enda noen lag av tolking oppå den opprinnelige hendelsen, og det blir enda vanskeligere å forholde seg nøytral. Helt ulike bilder kan fremkalles fra samme film! Heller ikke historikerne makter å beskrive «samme krigen». Og selv om noe er dokumentert, er det ikke nødvendigvis balansert.

Det er altså en illusjon at vi kan konstruere et system der alle blir enige og alle blir fornøyde. Men vi kan lage systemer som kan håndtere uenighetene slik at vi kan komme videre. Det må være trygt å stå frem med ulike syn (det er vel det som er ytringsfrihet?). Vi må også ha ordninger og institusjoner som kan megle og finne løsninger slik at ikke all uenighet ender opp i vedvarende konflikt. Derfor har vi etablert et system med rettsvesen, meglingsmenn og ikke minst politiske valg. På denne måten kan vi komme videre.

Mye kan oppnås gjennom dialog og diskusjon. Men enighet vokser ikke frem bare av å diskutere lenge nok – klippe, klippe – eller mobilisere nye allierte. Vi vil ikke kunne prate oss vekk fra ulik vektlegging av fakta og hendelser, ulike verdissyn og ulike preferanser. Vi kan heller ikke legge dem bak oss ved subtile betraktninger om rettferdighet. Noen uenigheter må man rett og slett leve med – og la bli historie og lære av den.

Charlotte Haug
redaktør

Litteratur

1. Hustad J. *Varsleren*. Oslo: Spartacus forlag, 2006.
2. Haug C. En legefiende? Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 1311.
3. Bratlid D, Farstad T. *Varsleren* – den andre versjonen. Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 1622–3.
4. Hørven I. En legefiende? Tidsskr Nor Lægeforen 2006; 126: 1623.